

MAKTABGACHA TASHKILOTLARIDA INKLYUZIV TA'LIM TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI

Nurmatova Ranoxon Raxmonovna

Farg'ona viloyati O'zbekiston tumani 36-son DMTT direktori

Annotatsiya. Maqolada inklyuziv ta'lim rasmiy ta'limda tushunchasi ancha kengroq. Bu ta'limda ko'proq o'qishda, o'rganishda imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlanadi. Inklyuziv ta'lim orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratish, bolalarning sifatli maktabgacha ta'limda qamrovini oshirish, undan teng foydalanish imkoniyatlarini ta'minlash ko'zda tutildi.

Аннотация. В статье понятие инклюзивного образования в формальном образовании гораздо шире. Это образование в основном работает с детьми с ограниченными возможностями обучения. Посредством инклюзивного образования предусматривалось создать условия для всестороннего интеллектуального, нравственного, эстетического и физического развития детей дошкольного возраста, повысить доступность детей к качественному дошкольному образованию, обеспечить равный доступ к нему.

Abstract. In the article, the concept of inclusive education in formal education is much broader. This education mainly works with children with learning disabilities. Through inclusive education, it was envisaged to create conditions for all-round intellectual, moral, aesthetic and physical development of preschool children, increase children's access to quality preschool education, and ensure equal access to it.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, maxsus ta'lim, uydagi ta'lim, resurs pedagog, integratsion ta'lim, imkoniyatlar, maktabgacha ta'lim, jismoniy rivojlanish.

Ключевые слова: инклюзивное образование, специальное образование, домашнее образование, ресурсный педагог, интегрированное образование, возможности, дошкольное образование, физическое развитие.

Key words: inclusive education, special education, home education, resource pedagogue, integrated education, opportunities, preschool education, physical development.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni rivojlantirish – barcha bolalarga, jumladan, jismoniy, psixologik va ijtimoiy cheklovlarga ega bolalarga sifatli va teng huquqli ta'lim olish imkoniyatini ta'minlashni nazarda tutadi. Bu yondashuv bolalarni jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiya qilish, ijtimoiy tenglikni ta'minlash va har bir bolaning o'z imkoniyatlarini maksimal darajada rivojlantirishga yordam beradi.

Inklyuziv ta'limni takomillashtirish yo'llari

- **Ijtimoiy tenglik:** Bolalar orasida diskriminatsiyani kamaytiradi va ijtimoiy birlikni mustahkamlaydi.
- **Individual rivojlanish:** Har bir bolaning individual ehtiyojlarini hisobga olib, ularning qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.
- **Ijtimoiylashuv:** Maxsus ehtiyojli bolalar va ularning oilalarini jamiyatga moslashishiga yordam beradi.

Muammolarni tahlil qilish

- Maktabgacha tashkilotlarda maxsus ehtiyojli bolalar uchun qulay muhitning yetarli emasligi.
- Pedagoglarning inklyuziv ta'lim sohasidagi bilim va ko'nikmalari past darajada bo'lishi.
- Maxsus o'quv dasturlari va metodik vositalarning yetarli emasligi.
- Jamoatchilik ongida inklyuziv ta'limga nisbatan salbiy qarashlar.

Maxsus ehtiyojli bolalar uchun imkoniyatlar

- **Ta'limga teng huquqli kirish:** Maxsus ehtiyojli bolalar umumiy guruhlarda ta'lim olish orqali jamiyatning bir qismi sifatida rivojlanadi.
- **Individual rivojlanish dasturlari:** Ularning qobiliyat va ehtiyojlariga moslashtirilgan maxsus o'quv dasturlar qo'llaniladi.
- **Psixologik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash:** Bolalarga moslashish jarayonida yordam berish uchun psixologlar va defektologlar ishtirok etadi.
- **Muloqot ko'nikmalari rivoji:** Umumiy guruhlarda o'qish orqali bolalar boshqalar bilan muloqot qilish, fikr almashish va jamoada ishlashni o'rganadi.

Inklyuziv ta'lim bu o'zi nima? INKLYUZIV - (inklyuziya - inglizcha [inclusion] - uyg'unlashish) Hamkorlikdagi ta'lim bo'lib, butun dunyo hamjamiyati tomonidan eng samarali, eng insonparvar ta'lim sifatida tan olingan. Imkoniyati cheklangan bolalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlariga sog'lom tengdoshlari bilan birga ta'lim olishidir. Inklyuziv ta'lim pedagog xodimlar va ota-onalar tomonida ta'lim jarayoniga ijodiy yondashuvni o'zida aks ettiradigan tabiiy jarayon hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim rasmiy ta'lim tushunchasidan ancha kengroq. Bu ta'limda ko'proq o'qishda, o'rganishda imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlanadi. Inklyuziv bog'chada tarbiyachi qanday sifatlarga ega bo'lish kerak?

Inklyuziv ta'limda jarayoni imkoniyati cheklangan bolalarga nima beradi?

- o'z imkoniyatini o'zi uchun kashf etish imkonini beradi
- mustaqil harakatlanish birgalikda, hamkorlikda ishlash imkoniyati orqali yuzaga keladi;
- dunyoqarashi kengayadi, hayotiy tajribasi oshadi;

- o'qishga bo'lgan ehtiyeji va qiziqishlari ortadi;
- o'zini barcha bilan bir xil his qila boshlaydi;
- ilgari sezilmagan imkoniyatlari ochiladi;
- yotsirash, yakkalanish kabi xususiyatlari yo'qoladi.

Inklyuziv ta'limni amalga oshirishda bolaning psixologik va aqliy rivojlanganligi muhim ahamiyatga ega. Zero, aqliy intellekti joyida lekin jismoniy rivojlanishdan ortda qogan bolalar ta'lim jarayonidagi bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtira olishlari mumkin. Shunday ekan maktabgacha ta'limtashkilotida bunday bolalarni sog'lom bolalar orasida ta'lim-tarbiya jarayoniga jalb qilish orqali samarali natijaga erishishimiz mumkin. Maktabgacha ta'lim tashkilotida yosh murg'ak qalbli bolajonlarga ta'lim berish bilan bir qatorda tarbiyaning bir qancha turlari ham shakllantirilib boriladi. Alohida ehtiyojga muhtoj bo'lgan bolalarga o'z nomi bilan ularga yon-atrofdagilarning ko'magi kerak bo'ladi. Demak sog'lom bolalar o'z guruhlarida tarbiyalanayotgan alohida e'tiborga muhtoj bolalargahar qanday vaziyatda qo'lidan kelgancha yordam berishlari, amaliy ko'maklashishlari muhim ahamiyatga ega. Bunday paytda tarbiyachining mahorati juda muhim o'rin tutadi. Ushbu jarayonda sog'lom bolalarning ongida alohida e'tiborga muhtoj bolalarga to'g'ri munosabatda bo'lishga, ularni o'zlari bilan teng huquqlilikda ta'limolish huquqiga ega ekanliklari haqida hamda do'stlashish, yordamga muhtojlarga mehr ko'rsatish, ko'mak berish kabi bir qator ma'naviy-ahloqiy sifatlarining ilk bosqichlari shakllanishini ta'kidlash joiz.

Kutilayotgan natijalar

- Maxsus ehtiyojli bolalarning jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyasi.
- Maktabgacha tashkilotlarda ta'lim sifatining oshishi.
- Pedagoglar va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlikning kuchayishi.
- Ijtimoiy tenglik va hamjihatlikni ta'minlash.

Ota-onalar uchun imkoniyatlar

- **Axborotga ega bo'lish:** Farzandlarining ta'lim jarayonidagi yutuqlari haqida real vaqt rejimida ma'lumot olishlari mumkin.
- **Psixologik yordam:** Ota-onalar jamiyat tomonidan qo'llab-quvvatlanish hissini his qiladi va ularning farzandlariga bo'lgan umidlari ortadi.
- **Faol ishtirok:** Ta'lim jarayonida ishtirok etish orqali bolalarining rivojlanishiga yaqindan ko'maklashadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv yondashuvni takomillashtirish – bu nafaqat ta'lim sohasining rivoji, balki insoniylik, bag'rikenglik va ijtimoiy barqarorlik tamoyillarining mustahkamlanishi uchun muhim

qadamlardan biridir. Rivojlangan inklyuziv ta'lim tizimi barcha bolalarga teng imkoniyatlar yaratib, ularning har tomonlama barkamol bo'lib voyaga yetishini ta'minlaydi. maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv ta'limning ahamiyati shundaki, imkoniyati cheklangan bolalarni ilk yoshlaridanoq sog'lom bolalar qatoriga qo'shib sifatli ta'lim olishini ta'minlagan holda bolada ruhiy va jismoniy hissiyotlarini va haraktlarini rivojlantirishdir. Nuqsoni bor bolalarni har tomonlama tarbiyash orqali ularni ona-Vatanga, tabiatga nisbatan go'zallikni his etishga, tafakkurini rivojlantirishga, bolalarning talab-ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodirova, F., Ibadullayeva, S. N. (2022). Nutq ustida ishlashning tizimli yondashuvlari orqali eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlash. Pedagogik ta'lim innovatsiyon klasteri, 1(1), 350-352.
2. Ibadullayeva, S. N., Masaliyeva, S. (2022). Inkluyziv ta'lim sharoitida maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik tasavvurlarini rivojlantirish omillari. Inklyuziv ta'lim, 1(2), 111-113.
3. Qodirova, F., Ibadullayeva, S. N. (2021). Nogironligi bo'lgan ota-ona qaramogida bo'lgan yetim bolalarni ijtimoiylashtirishning metodik klasteri. Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar, 6(1), 280-286.
4. Sh.N.Ibadullayeva magistrlik dissertasiya "Ta'lim klasteri asosida inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishning samarali omillarini aniqlash"2022 y.
5. D.S.Qaxarova "Inklyuziv ta'lim texnologiyasi" o'quv va metodik qo'llanma 2014-yil.